

GÜNÜN SİYASİ NƏBZİ

Yekaterinburqdan Kremlə uzanan diskriminasiya zənciri

Rusiyanın Yekaterinburq şəhərində baş verən hadisələr bir daha sübut etdi ki, bu ölkədə miqrantlara, xüsusilə də azərbaycanlılara qarşı sistemli təzyiqlər artıq mərkəzdən idarə olunan siyasətə çevrilib. Sosial şəbəkələrdə yayılan videogörüntülər, şahid ifadələri və beynəlxalq hüquq müdafiəçilərinin hesabatları göstərir ki, Rusiya hüquq-mühafizə orqanlarının həyata keçirdiyi bu cür "reydlər" əslində qeyri-rus xalqlara qarşı tətbiq olunan etnik təzyiq mexanizminin açıq formasıdır. Yekaterinburq hadisələri də bu təzyiqin sadəcə görünən tərəfidir. Azərbaycan XİN-in Rusiyanın Yekaterinburq şəhərində azərbaycanlılara qarşı hücumlarla bağlı yaydığı bəyanatda bildirilib ki, Rusiyanın məsələ ilə əlaqədar təxirəsalınmaz araşdırılma aparmasını və bu qəbul edilməz zorakılığı törədənlərin qısa müddət ərzində məsuliyyətə cəlb edilməsini gözləyirik. Həmçinin Rusiya səfirliyinin müvəqqəti işlər vəkili Pyotr Volokovix Yekaterinburq şəhərində azərbaycanlılara qarşı hücumlara görə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılıb, Rusiya tərəfinə iyunun 27-də Rusiyanın təhlükəsizlik qüvvələri tərəfindən beş azərbaycanlının qəddarlıqla qətlə yetirildiyi, bir neçə nəfərin ağır bədən xəsarətləri aldığı, doqquz nəfərin həbs edildiyi reydlərlə bağlı kəskin etiraz bildirilib. Məsələnin araşdırılması, zorakılıq törədən bütün şəxslərin tezliklə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması barədə gözləntilər qarşı tərəfin diqqətinə çatdırılıb.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) Səbinə Əliyeva Rusiya Federasiyasının Sverdlovsk vilayətinin Yekaterinburq şəhərində azərbaycanlılara qarşı törədilmiş zorakılıq və işgəncə nəticəsində insanların amansızlıqla qətlə yetirilməsi və müxtəlif dərəcəli xəsarət faktları ilə bağlı Rusiya Federasiyasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili Tatyana Moskalkovaya və Sverdlovsk vilayətinin İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (regional ombudsman) Tatyana Merzlyakovaya rəsmi məktub ünvanlayıb. Müraciətdə, həmçinin bu kimi ağır hüquq pozuntularının qarşısının alınması məqsədilə sistemli nəzarət və profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsinin vacibliyi vurğulanıb. Mövzu ilə bağlı Rusiya Federasiyasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili Tatyana Moskalkova bildirib ki, iyunun 27-də Yekaterinburqda Azərbaycan diasporunun üzvlərinin saxlanılması ilə bağlı araşdırma aparılması üçün Rusiya Federasiyasının Baş Prokurorluğuna vəsatət göndərilib.

Son illərdə kriminal miqrantlara qarşı aparılan kampaniyalar qeyri-rus əhalinin, xüsusilə də Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqaz ölkələrindən gələn insanların sistemli şəkildə cinayətkar kimi təqdim olunmasına xidmət edir. Onlara qarşı süni ittihamlar, narkotiklə şərləmə, ailə üzvləri vasitəsilə şantaj və təzyiqlər adı hal alıb. Azərbaycanlı miqrantlar da bu prosesdə əsas hədəf qruplardan birinə çevrilib. Onlara qarşı tətbiq olunan üsullar getdikcə daha sərt və repressiv xarakter alır. Həm hüquqi, həm də fiziki şiddətə məruz qalan bu insanlar günahlandırılır həm də müharibəyə cəlb olunmaq üçün təzyiqə məruz qalırlar. Bu baxımdan, Rusiya Federasiyasının İstintaq Komitəsinin sədri Aleksandr Bastrkinin son etirafı məsələni daha da aydınlaşdırır. Bastrkin bildirib ki, artıq 10 minə yaxın miqrant Ukraynada aparılan "xüsusi əməliyyatlara" göndərilib. Onlardan 30 mini isə Rusiya pasportu daşıyan şəxslərdir və müharibəyə çağırış üçün qeydiyyatla alınıblar. Bu, rəsmi səviyyədə qeyri-rus miqrantların məcburi şəkildə, bəzən də saxta cinayət işləri ilə şantaj olunaraq ön cəbhəyə göndərilməsinin ilk etirafıdır. Bu prosesin mərkəzində sadəcə polis yox, hüquq-mühafizə orqanlarının daha yüksək səviyyəli strukturları olan FTX (Federal Təhlükəsizlik Xidməti) və İstintaq Komitəsi dayanır. Yəni bu hadisələr təkcə lokal hüquq-mühafizə orqanlarının sərtliyi deyil, Kremldən gələn göstərişlərin nəticəsidir.

Repressiv təzyiqlərin sxemi sadə, lakin qəddardır. İlk olaraq miqrant hər hansı bir süni ittihamla saxlanılır. Ardınca ona təklif olunur: ya illərlə təcridxanada qalacaqsan, ya da cəbhəyə gedəcəksən. Əgər imtina etsə, bu dəfə ailəsi ilə təhdid edilir - bacısı, qardaşı və ya valideynlərini təhlükədə olduğu bildirilir. "Seçim" isə əslində alternativsiz məcburiyyətə döndür. Bu kam-

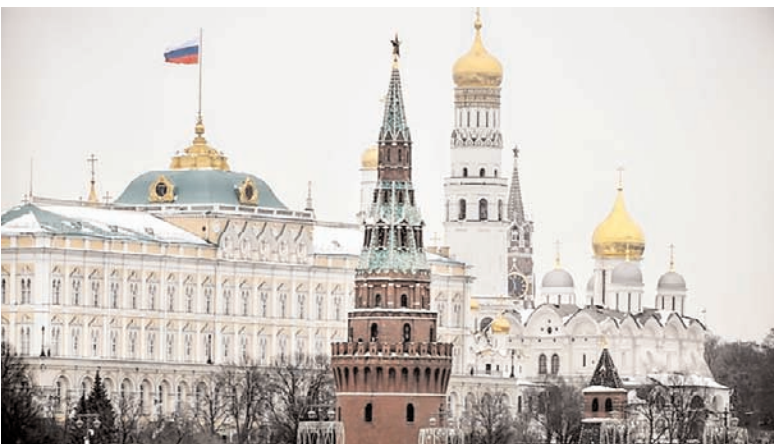
paniyanı müşayiət edən digər mühüm alət isə media və bəzi dövlət rəsmiləridir. Rusiya televiziyaları və dövlətə bağlı KİV-lər miqrantlara qarşı tədbirləri "qanun və ictimai təhlükəsizlik" adı altında legitimləşdirməyə çalışırlar. Dövlət mediası, ideoloqlar və Rusiya pravoslav kilsəsi, Vladimir Solovoyov kimi Kremlə yaxın təbliğatçılar tərəfindən televiziyalarda açıq şəkildə islamofob, irqçi və qeyri-rus xalqların hüquqlarını hədəf alan fikirlər səsləndirilir. Onlar bu cür "reydlər" ölkə üçün vacib tədbir kimi təqdim edir, rus xalqının "daxili təhlükəsizliyi" uğrunda aparılan mübarizə obrazı yaradırlar. Hətta bu mövzuda aktivlik göstərən bəzi yerli məmurlar və hüquqşünaslar belə zorakılığı dəstəkləyərək, bu proseslərin milli maraqlara xidmət etdiyini deyirlər. Nəticədə, rus cəmiyyətində miqrantlara qarşı nifrət şiddətlənir, dövlət isə bu nifrəti daha da stimullaşdıraraq ideoloji və hərbi planlarını reallaşdırır. Bütün bu baş verənlərə baxmayaraq, Rusiya XİN-in verdiyi açıqlamalar, adətən, standart və məsuliyyətdən yayındırıcı xarakter daşıyır. "Bu, sadəcə bir istintaq əməliyyatıdır", "cinayətkarların milliyyəti əsas deyil" kimi açıqlamalar real vəziyyəti əks etdirmir.

Son bir il ərzində Moskvanın Azərbaycana və postsovet müsəlman cəmiyyətlərinə münasibəti təkcə diplomatik rıçaqlarla məhdudlaşmır, informasiya məkanından sərhəd-keçid məntəqələrinə, etnik hücumlardan kiberhücumlara qədər çoxşaxəli təzyiq dalğası ilə müşahidə olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, SSRİ-nin 1939-1940-cı illərdəki kollektiv cəza, deportasiya və "dövlət daxilində düşmən" konsepsiyası da eyni matrix üzərində qurulmuşdu. Ötən il dekabrın 25-də Azərbaycanın "AZAL" aviaskotinə məxsus səmənşin təyyarəsinin Qroznı üzərində Rusiya HHM sistemlərinin atəşi nəticəsində qəzaya uğraması və 38 nəfərin həlak olması hələ də tam araşdırılmayıb. Rusiya rəhbərliyi dekabrın 29-da mövzu ilə bağlı "təəssüf" ifadə etsə də, araşdırmanı Rusiya mərkəzli instansiyaya həvalə etdi. Bakı isə hələ də beynəlxalq ekspertiza, rəsmi üzr və təzminat tələb edir. Bundan əlavə, fevral mart aylarında Azərbaycanın 20-dən çox media və dövlət resursuna qarşı kütləvi fişinq hücumları qeydə alındı. Bu barədə Milli Məclisin müvəqqəti komissiyası hücumların mənbəyinin və infrastrukturlarının Rusiyaya bağlı olduğunu açıqladı. Dövlət Xüsusi Rabitə Xidməti yalnız ilk iki ayda 262 kiber-təhdidi blokladığını bildirir ki, bu da əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 42 faiz artım deməkdir.

Deputat Azər Badamov mayın 5-də Həstər-

xandakı rəsmi tədbirə gedərkən Moskva aeroportunda saxlanılaraq geri qaytarıldı. Bakı bunu "qeyri-dost addım" adlandırdı və izahat tələb etdi.

Onu da qeyd edək ki, aprelin 10-da Moskvadakı "Bodrost" hamamına reydlər zamanı isə qırğız miqrantlar döyülüb, görüntülər sosial şəbəkələrə yayılıb. Tacikistanın baş naziri Qohir Rasulzoda Rusiya Tacikistan hökumətlərarası komissiyada "təhlükəsizlik bəhanəsi ilə artan deportasiya və giriş qadağalarından" narahatlığını bildirib. Ümumilikdə isə statistik olaraq 2024-cü ilin ilk yarısında 17 000-dən çox tacik vətəndaşı Rusiyadan çıxarılıb, miqrant sayında da kəskin azalma müşahidə olunub. Rusiya Federasiyası Konstitusiyasının 20-ci maddəsi hər

bir şəxsin yaşamaq hüququnu təmin edir və 21-ci maddə də işgəncəyə, zorakı və alçaldıcı rəftara, cəzaya məruz qalmamaq hüququnu tənzimləyir. Sözügedən hadisələr isə bu fundamental hüquqların pozulmasıdır.

1937-1938-ci illərin repressiyaları və 1944-cü ilin kütləvi deportasiyaları (Kırım tatarları, Çeçen-İnquş, Qaraçay və s.) sovet dövlətinin "kollektiv günah" modelinə söykənirdi - xalqlar xəyanət damğası ilə sürgün edilir, pasport vizasız hərəkət qadağası tətbiq olunurdu. Bu gün Rusiyanın biometrik qeydiyyat, sərt reydlər, seçilmiş hədəflərə qarşı dezinformasiya və kiberhücumları həmin mexanizmlərin rəqəmsallaşmış versiyasıdır. Beləliklə, Rusiya bu gün postsovet məkanında etnik dini azlıqlara, xüsusən də türk-müsəlman xalqlarına qarşı kompleks diskriminasiya siyasəti yürüdür. Bu, Stalin dövründən qalan avtoritar idarəetmə alətlərinin XXI əsr versiyasıdır. Lakin o dövrdə belə müəyyən "prosedurlar" mövcud idi, insanlar gecə evlərindən aparılır, saxta ittihamlarla məhkəməyə çıxarılır, sonra isə sürgün və ya güllələnmə qərarları verilir. Bu günün Rusiyasında isə artıq heç formal məhkəmə də yoxdur. İndiki təzyiqlər daha kobud, daha maskasızdır, küçədə döymək, evlərə izinsiz girib zor tətbiq etmək və hətta insanların yerində öldürmək adı hala çevrilib. İstintaqsız, məhkəməsiz və izahsız. Əgər 1990-cı illərdə OMON-un qəddarlığına "gizli əməliyyat" adı verilsə, indi bu, tamamilə açıq və dövlət səviyyəli etnik təmizləmə forması alıb, heç bir hüquqi çərçivə tanımır.

Bu gün Ermənistanda revanşist və radikal ideyaların kök salması, Robert Koçaryan, Serj Sarkisyan və Moskvanın təsiri altında hərəkət edən digər fiqurların yenidən siyası səhnəyə çıxması təsadüf deyil. Bu proseslərin arxasında dayanan əsas güc mərkəzi Kremlidir. Rusiya bölgədə gərginliyi yenidən alovlandırmaq, Cənubi Qafqazı bir daha müharibə arenasına çevirmək üçün Ermənistan daxilində revanşist qüvvələri stimullaşdırır. Məqsəd həm Azərbaycanla Ermənistan arasında yaranmış nisbətən sabit vəziyyəti pozmaq, həm də Rusiyanın re-

gionda azalan təsirini hərbi və siyası gərginlik mühitində bərpa etməkdir. Rusiyanın öz daxilində də azərbaycanlılara, özbəklərə, qırğızlara, türkmənlərə və digər qeyri-slavyan xalqların nümayəndələrinə qarşı həyata keçirilən sistemli şovinist, diskriminasiya və islamofob siyasətin arxasında da Kreml dayanır. Bu siyasət milli mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyin rəsmi ideoloji və hüquqi çərçivəyə salındığı, zorakılığın isə dövlət aparatları vasitəsilə leqallaşdırıldığı yeni mərhələdir. Rusiya bu yolla həm daxili ictimai narazılığı "xarici düşmən obrazı" ilə yönləndirməyə, həm də öz imperiya təfəkkürünü qoruyub saxlamağa çalışır.

Əgər bu gün Rusiya dilinə, dininə və tarixi bağlarına görə "qardaş xalq" adlandırdığı slavyan mənşəli Ukrayna millətinə qarşı belə qəddar, sistemli və amansız bir müharibə aparırsa, digər xalqlara qarşı daha sərt münasibəti təəccüblü deyil. Bu siyasətin ən dəhşətli təzahürlərindən biri isə 2022-ci ildə Kiyev vilayətinin Buça şəhərində baş verdi. Rusiya hərbiçiləri tərəfindən işğal zamanı törədilən kütləvi qətlər, işgəncələr və təcavüz halları nəticəsində yüzlərlə mülki vətəndaş qətlə yetirildi, küçələr kütləvi məzarlıqlara çevrildi. Buca faciəsi yalnız Ukrayna deyil, bütövlükdə beynəlxalq ictimaiyyət üçün Rusiya ordusunun insanlığa qarşı cinayətlər törətməkdən çəkinmədiyinin bariz sübutuna çevrildi. Belə bir fonda Rusiyanın azərbaycanlılara, özbəklərə, türkmənlərə və digər müsəlman millətlərə qarşı daha da qəddar və ayrı-seçkilik münasibəti göstərməsi, onlara qarşı təzyiqlər, diskriminasiya və zorakılıq tətbiq etməsi bu ölkənin ideoloji və siyası doktrinasının ayrılmaz hissəsidir.

Müasir Rusiyada tətbiq olunan bu "prosedursuz repressiyalar" artıq yeni bir mərhələdir - keçmişin diktatura təcürbəsinin bu dəfə hüquqi görüntülərə belə ehtiyac duymayan, daha vəhşi və sistemli versiyası.

Bu barədə Milli Məclisin deputatı Pərvanə Vəliyeva deyib: "Rusiyanın Yekaterinburq şəhərində baş verən hadisələr, qətl və işgəncələr təqsirləndirilən şəxslərə qarşı rəsmi ittiham və ya məhkəmə qərarı olmadan həyata keçirilib. Rusiya hüquq-mühafizə orqanlarının Azərbaycan əsilli şəxslərin evlərində vəhşicəsinə reydlər keçirməsi, onları işgəncəyə, ölümə məruz qoyması sadəcə hüquqi normaların pozulması deyil, etnik təmizləmənin növbəti təzahürüdür. 25 il əvvəl baş vermiş bir cinayətə görə insanların vəhşicəsinə saxlanılması və qeyri-insani rəftarın tətbiqi beynəlxalq hüququn, o cümlədən BMT-nin işgəncələrə Qarşı Konvensiyasının açıq pozuntusudur. Bu cür davranışlar insan ləyaqətinə qarşı yönəlmis vəhşilikdir. Hüquq normalarına görə, əgər bir insan cinayət törətməkdə şübhəli bilinirsə, onun mühakiməsi yalnız məhkəmə tərəfindən aparılmalı, cəzası da qanunvericiliyə uyğun şəkildə verilməlidir. Heç bir hüquq-mühafizə orqanının insanlara işgəncə verməyə, onları öldürməyə haqqı yoxdur.

Rusiyada "rus kimliyi" ideologiyasının süni şəkildə gücləndirilməsi, monoetnik dövlət modelinə keçid cəhdləri, qeyri-rus xalqlara qarşı artan ksenofobiya və nifrət dili bu ölkənin imperiya xislətinin imtina etmədiyini sübut edir. Azərbaycanlılar, Mərkəzi Asiya mənşəli miqrantlar Rusiya iqtisadiyyatının onilliklərdir ki, əsas qüvvəsi olduqları halda, sosial diskrimina-

siyaya, inzibati zorakılığa və hüquqi ayrı-seçkiliyə məruz qalırlar. Bu hadisələr fonunda bir neçə əsas tendensiya aydın görünür - Rusiya hökumətinin müharibəyə rusları yox, qeyri-rusları göndərmək siyasəti, miqrantların "mütləq günahtar" kimi təqdim olunması, Ukraynada insanlıq əleyhinə cinayətlər törədən Rusiya rejiminin daxilədə də qeyri-rus xalqlara qarşı qəddarlığı artırması, Rusiya mediasının açıq anti-Azərbaycan və islamofob ritorikası, Rusiya dövlət təmsilçilərinin mütəmadi olaraq ölkəminin əleyhinə qərəzli və əsassız fikirlər səsləndirməsi, Rusiya ictimaiyyətinin çaşdıran, Azərbaycanın milli maraqlarına toxunan çıxış və ifadələrin, əslində Rusiya tərəfindən sistemli və məqsədli şəkildə aparılan anti-Azərbaycan siyasətinin tərkib hissəsi olması.

Kollektiv məsuliyyət və etnik damğalanma, irqə və dinə görə ayrı-seçkilik beynəlxalq hüquqda qəti qadağandır. Cinayətlər fərdi məsuliyyət əsasında araşdırılmalıdır. Rusiyada törədilən dəhşətli qətlər və bir neçə ailenin işgəncəyə, qeyri-insani rəftara məruz qalması insan hüquq və azadlıqlarının pozulmasıdır. Hüquq-mühafizə orqanlarının bu addımı yalnız və ya əsasən azərbaycanlıların etnik mənsubiyyətinə əsaslanaraq həyata keçirilib. Rusiya bu hadisələrlə bağlı şəffaf, müstəqil və obyektiv istintaq aparmalı, təqsirkarlar hüquq-mühafizə əməkdaşlarını məhkəmə məsuliyyətinə cəlb edilməlidir".

Politoloq Yusif

Bağırzadə isə qeyd edib ki, Rusiya hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən Yekaterinburqda həmvətənlərimizə qarşı həyata keçirilən cinayətkar fəaliyyət rəsmi Moskvanın etnik təmizləmə siyasətinin, rus şovinizminin, diskriminasiya və islamofobiyanın bariz təcəssümüdür. Rusiyanın hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən həyata keçirilən vandallıq aktı bu ölkədə hüquq, məhkəmə, insan hüquqları anlayışlarından əsər-əlamət qalmadığını ortaya qoyur. Hazırda Rusiyada azərbaycanlılara, özbəklərə, qırğızlara, türkmənlərə və digər millətlərin nümayəndələrinə qarşı şovinist, diskriminasiya və islamofob siyasətin başında Rusiya rəhbərliyi dayanır. Ölkədə FTX, OMON və digər qurumlar vasitəsilə həmvətənlərimizə qarşı həyata keçirilən cinayətkar fəaliyyətə, qəddarlıq və qanunsuzluğa Rus pravoslav kilsəsinin, Rusiyanın media qurumlarının haqq qazandırması da baş verənlərin anti-Azərbaycan siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu sübut edir. Vətəndaşların hüquq və təhlükəsizliyinin kəşiyində dayanmalı olan strukturların bu cür davranışı Rusiyada yaşayan soydaşlarımızın hər an təhlükə altında olduğunu göstərir. Baş vermiş zorakılığın sabah Rusiyanın digər şəhər və əyalətlərində təkrarlanmayacağına da hər hansı bir zəmanət yoxdur.

Baş verənlər bir daha sübut edir ki, Rusiya tərəfindən təyyarəmizin vurulması, Azərbaycan parlamentinin deputatı Azər Badamova qarşı baş vermiş qanunsuzluq, Rusiya ərazisindən ölkəmizə qarşı həyata keçirilən kiberhücumlar və ən nəhayət, Rusiyanın media qurumlarında ölkəmiz əleyhinə aparılan kampaniya təsadüf deyil. Bütün bunlar Rusiyanın uzun illər ərzində həyata keçirdiyi anti-Azərbaycan siyasətinin davamıdır.

